

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De Brug

Grenzen verbeeld in Nordic Noir en buitenlandse remakes

Mamadouh, V.

Published in:
Geografie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Mamadouh, V. (2017). De Brug: Grenzen verbeeld in Nordic Noir en buitenlandse remakes. *Geografie*, 26(3), 6-10.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Scandinavische misdaadseries hebben de wereld veroverd. De populaire tv-serie *De Brug* – genoemd naar de brug over de Sont – is bijzonder interessant voor geografen, omdat deze fysieke en sociale grenzen verbeeldt. Het succes van de serie heeft geleid tot nieuwe versies, gesitueerd in andere grensgebieden. De omzetting naar andere contexten leert ons veel over grenzen en grensregio's.

De Brug

GRENZEN VERBEELD IN NORDIC NOIR EN BUI

De Brug (Deens: *Broen*; Zweeds: *Bron*) behoort zonder twijfel tot de Nordic Noir, een genre films en televisieseries dat zijn oorsprong vindt in Zweden en Denemarken (lees meer op www.geografie.nl). Daarbij horen een bepaalde sfeer, met donkere kleuren en winterse lichten, maar vooral ook intriges met topperige antihelden en aandacht voor genderverhoudingen en allerlei maatschappelijke problemen.

De hoofdpersonages in *De Brug* zijn twee rechercheurs (een Zweedse en een Deen) die samen een moordonderzoek leiden na de vondst van een lichaam op de nieuwe brug over de Sont (Deens: *Øresund*; Zweeds: *Öresund*) die de Deense hoofdstad Kopenhagen met het Zweedse Malmö verbindt. Omdat het lijk precies op de grens tussen Denemarken en Zweden gevonden wordt, moeten zij samenwerken. Bovendien blijkt spoedig dat er sprake is van twee halve lijken (van een Zweeds en een Deens slachtoffer). Afgezien van de intrige fascineert de serie vanwege de verbeelding van de grens, of eigenlijk allerlei grenzen: fysiek, sociaal, taalkundig, psychisch.

De Brug oogstte veel succes. De Scandinavische serie werd in 130 landen getoond en het format werd aangekocht voor een Amerikaanse en een Frans/Britse adaptatie.

De Amerikaanse *remake* werd in 2013 uitgebracht door FX Network onder de naam *The Bridge*. Hier gaan twee rechercheurs (een Amerikaan en een Mexicaan) samen achter een seriemoordenaar aan, nadat een lichaam is gevonden op de grens tussen de VS en Mexico, op the Bridge of the Americas, de tolvrije brug tussen El Paso in de deelstaat Texas, en Ciudad Juárez in de Mexicaanse deelstaat Chihuahua.

Eveneens in 2013 verscheen een Britse-Franse coproductie van Sky Atlantic en Canal+ onder de titel (*The Tunnel*), waarbij het lichaam wordt gevonden in de Eurotunnel tussen het Franse Coquelles en het Britse Folkstone, precies op de grens tussen Frankrijk en Engeland. De wijziging van brug naar tunnel lijkt groot, maar in menig opzicht blijft deze Frans-Britse adaptatie dicht bij het Scandinavische origineel dan de Amerikaanse – alleen al omdat het ook een coproductie van twee landen is en de

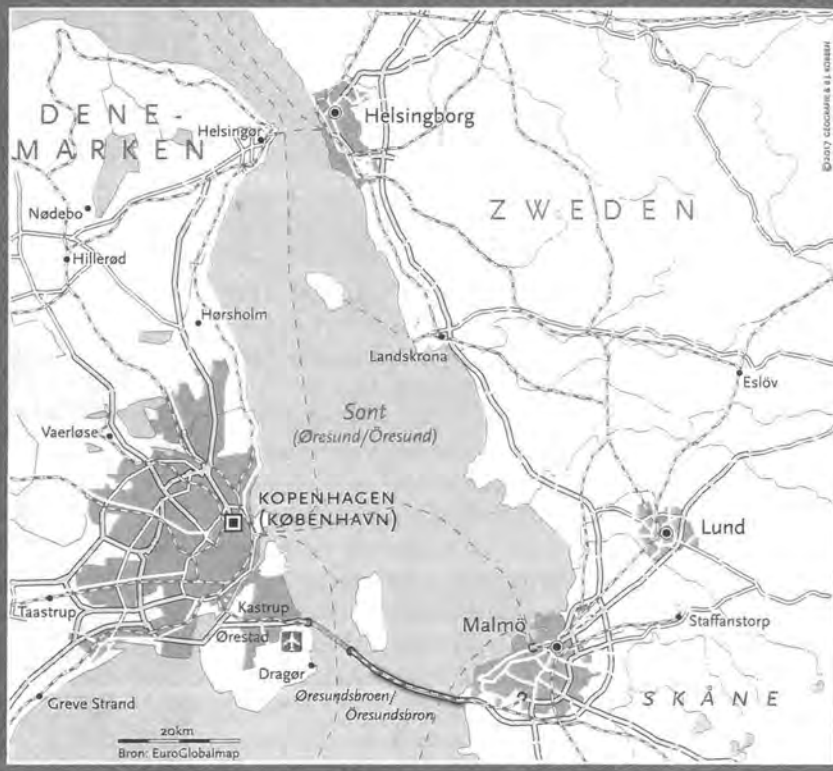
FOTO: OLA KLEBY/FILMLANCE INTERNATIONAL AB

Het gevonden lijk, precies op de grens van de Deens/Zweedse brug over de Sont, in de oorspronkelijke dramaserie *Bron/Broen*, verbeeldt allerlei grenzen: fysiek, sociaal, taalkundig, psychisch.

FOTO: OLA KJELBYE/FILMLANCE INTERNATIONAL AB

Figuur 1: Groot Kopenhagen & Skåne met belangrijke verbindingen over de Sont

© 2017 Globevision & J. J. Janssen

LANDSE REMAKES

Europese eenwording op de achtergrond speelt.

De series kunnen ons veel leren over de geografie van deze grensregio's: de fysieke scheiding, de historische banden in oorlog en vrede, en de institutionalisering van de staatsgrens, de nieuwe infrastructuur en de grensoverschrijdende integratie, de taalsituatie, de culturele verschillen en nationale stereotypen. De series zijn ook interessant vanwege de maatschappelijke problemen die in de schijnwerper worden gezet en de samenwerkingsverbanden die verbeeld worden en achter de scherm nodig waren. Om enig gevoel te krijgen voor het specifieke van elke grensregio, zoomen we in op de afzonderlijke series.

BRON / BROEN

Wat allereerst opvalt in *De Brug* zijn de prachtige vergezichten van de nieuwe brug die de zeestraat verbindt tussen de Oostzee en de Noordzee, ooit de verbinding tussen Denemarken en de bezittingen aan de overkant (nu de regio Skåne), en na het Verdrag van Roskilde in 1658 de grens tussen de twee grote koninkrijken van het Noorden: Denemarken en Zweden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog lag de Sont tussen bezet Denemarken en neutraal Zweden.

De grens tussen de twee staten is na de oorlog vrij poreus geworden dankzij de Noordse paspoortunie en later Schengen.

Kopenhagen, de hoofdstad en veruit grootste bevolkingsconcentratie in Denemarken, en Malmö, de Zweedse industriestad en haven in de zuidelijke periferie van Zweden, gingen steeds meer samenwerken. De Europese Commissie moedigt soortgelijke grensoverschrijdende regionale samenwerkingsverbanden aan om de ontwikkelingsachterstand van grensregio's in te halen.

Door de toetreding van Zweden tot de Europese Unie in 1995 is de relatieve ligging van Malmö in de nationale geografie radicaal veranderd: van zuidelijke periferie – 600 km rijden van de hoofdstad Stockholm – is het nu de meest Europese stad van Zweden.

De verkeersverbinding tussen twee oevers speelt een grote rol in alle series: het is bijna een personage op zichzelf. Dat is vooral het geval voor de Øresundsbron (een samentrekking van Øresund, de Deense naam van het water, met *bron*, het Zweedse woord voor brug). Deze is buitengewoon fotogeniek en vormt een symbolische mijlpaal in de verbinding tussen de twee landen. Aan de bouw van de brug en tunnel (weg en treinspoor) die Malmö sinds 2000 met Kopenhagen verbinden, ging een lange geschiedenis vooraf. Ze vervangen de ferryroute tussen de twee steden, al is de ferrydienst tussen het Deense Helsingør en het Zweedse Helsingborg nog altijd een van de drukste ter wereld.

De verkeersverbinding tussen twee oevers speelt een grote rol in alle series

De nieuwe infrastructuur heeft de integratie versterkt. De regio Øresund is geurbaniseerd en profileert zich als geïntegreerde grootstedelijke grensregio in het hart van Europa. Met de brug (van 9 km) en tunnelverbinding (samen 16 km) is ook een nieuw stadsdeel Ørestad in de agglomeratie van Kopenhagen gebouwd (figuur 1 op pag. 7). Er is druk verkeer heen en weer – meer dan vóór de brug – onder wie veel forensen: Zweden die in Kopenhagen zijn gaan werken, en Denen die in Zweden zijn gaan wonen omdat dit goedkoper is. Sinds de 'vluchtelingen crisis' van 2015 zijn er wel weer grenscontroles. De regio heeft ongeveer 4 miljoen inwoners, en het regionaal bestuur heeft in 2016 de naam Øresund/Øresund vervangen door Groot Kopenhagen & Skåne. Het zou best kunnen dat de regio Skåne door televisieseries zoals *De Brug* en *Wallander* genoeg naamsbekendheid geniet voor zo'n rebranding.

De moordenaar in de serie stelt maatschappelijke problemen aan de kaart, althans zo lijkt het, want in de loop van het verhaal blijkt dat het eigenlijk om persoonlijke wraak gaat.

In de Scandinavische serie draait het om vijf sociale problemen: ongelijkheid en discriminatie, dakloosheid, de verwaarlozing van psychische ziekten, de mislukte integratie van kinderen van immigranten, en de hypocrisie over kinderarbeid in ontwikkelingslanden.

De twee vrouwelijke slachtoffers, uit wier lichamen het gevonden lijk blijkt samengesteld, zijn elkaars tegenpolen: de ene lokaal bekend en respectabel, de andere anoniem en levend aan de zelfkant van de samenleving, ieder natuurlijk vermoord aan een andere kant van de brug.

De twee detectives die moeten samenwerken, zijn ook elkaars tegenpolen: een charmeur die zijn gecompliceerde gezinsleven nauwelijks op orde heeft, en een vrouw die sociaal onaangepast is – ze vertoont gedrag dat typisch geassocieerd wordt met het Asperger-syndroom. De 'famieliman' probeert zijn kille collega sociaal vaardiger te maken. Ze zijn herkenbaar als nationale stereotypen: de kordate maar stijve Zweedse tegenover de warme maar slordige Deen. De details over de politieorganisatie, tot aan de werkruimtes toe, verbeelden ook vermeende verschillen in werkcultuur en karakter tussen de twee landen. Het buitenlandse publiek zal die subtiele verschillen niet zo gauw herkennen als nationale eigenschappen; het gemeenschappelijke Scandinavische voert de boventoon: niet al te formeel of hiërarchisch (ook in Zweden niet), niet al te extrovert (ook in Denemarken niet).

Typierend voor alle series is het spel met talen (lees meer op www.geografie.nl). In *Bron/Broen* gaat het dan om de kleine verschillen tussen Deens en Zweeds – zeker in de grensregio. Met wat goede wil kan men elkaar hier verstaan en in de eigen taal antwoorden. De uitspraak van het Deens is echter wat moeilijker voor andere Scandinaviërs dan andersom en dat is in de serie aanleiding tot grapjes (bijvoorbeeld over het correct uitspreken van de naam van de Deense onderzoeker). Al die subtiliteiten zullen het internationale publiek ontgaan.

Figuur 2: Agglomeratie El Paso-Juárez

THE BRIDGE

De Rio Grande (Spaans: Rio Bravo) is lang niet zo'n breed water als de Sont, maar een van de grootste rivieren van het westen van Noord-Amerika. Sinds het einde van de Amerikaans-Mexicaanse oorlog in 1848 markeert de Rio Grande de grens tussen twee landen: de VS en Mexico, en de Amerikaanse deelstaat Texas en de Mexicaanse deelstaat Chihuahua.

The Bridge of the Americas (soms afgekort als BOTA), die figureert in de Amerikaanse serie is de enige tolvrrije brug tussen El Paso en Ciudad Juárez (figuur 2, ingezoomd om rivier en brug zichtbaar te maken), en heeft vele namen, zoals Free Bridge, Cordova Bridge in het Engels, en Puente Río Bravo, Puente Libre in het Spaans.

De beelden van de drukke brug zijn typerend voor een veelgebruikte grensovergang, niet zozeer voor deze specifieke brug of grensovergang. Er zijn namelijk nog drie andere autobridgen en een spoorwegbrug.

El Paso en Ciudad Juárez vinden hun oorsprong in de stad Villa Paso del Norte, die sinds 1848 is opgesplitst: de zuidoever van de Rio Grande werd Mexicaans, de noordoever Amerikaans (en Texaans). Het Mexicaanse deel werd in 1888 hernoemd naar de Mexicaanse president Juárez. De twee steden bleven samen groeien

In de Amerikaanse serie zijn de maatschappelijke problemen verregaand vertaald naar de lokale situatie aan de Mexicaanse grens.

n de grensplaats heeft een reputatie van wetteloosheid: drank, prostitutie, gokhallen.

De twee steden vormen nu samen de grensoverschrijdende agglomeratie El Paso-Juárez (Juárez-El Paso). De agglomeratie wordt aangevuld met Las Cruces in de deelstaat New Mexico soms beschouwd als één conurbatie van bijna 3 miljoen mensen. Er is veel interactie tussen El Paso en Juárez, ondanks de verharding van het grens-eleid naar aanleiding van de aanslagen van 11 september 2001.

De grensovergangen zijn van cruciaal belang voor de stroom van goederen maar ook voor de in- en uitvoer van goederen tussen Mexico en de VS en Canada (zeker sinds het vrijhandelsverdrag Nafta) en voor de migratiestromen van Mexico en verder uitwaarts gelegen landen naar de VS.

In *The Bridge* is het al veel grotere verschil tussen de twee kanten van de grens nog eens aangezet: de aangeharkte buitenwijken aan El Paso tegenover de chaotische straten van Juárez. Dit in contrast met de inscenering in de Scandinavische serie, waar het om niet duidelijk is of een shot van een treurig gebouw in Malmö of in Kopenhagen genomen is.

In de Amerikaanse serie zijn de maatschappelijke problemen overgenomen naar de lokale situatie met grote aantallen vrouwen, uitbuiting van migranten, corruptie en rugshandel. En dan te bedenken dat men oorspronkelijk van plan was de serie te situeren aan de Canadese grens met een lijnverkeer op de Ambassador Bridge tussen Detroit in Michigan en Windsor in Ontario – goed voor 25% van het handelsverkeer tussen de twee landen. Daarmee zou de Noordse dimensie qua taal en cultuur gehandhaafd blijven, maar men achtte de verschillen in deze grensregio te klein. Dus werd besloten de actie naar de meer omstreken, zuidelijke grens te verplaatsen.

In *The Bridge* zijn de onderzoekers opnieuw tegenpolen. Hier staat de Amerikaanse kordaatheid tegenover de Mexicaanse buigzaamheid. De corruptie binnen de Mexicaanse overheid en de criminaliteit in het bijzonder krijgt de nodige aandacht. De verschillen in werkwijze, morele en ethische codes zijn veel groter dan in de oorspronkelijke serie.

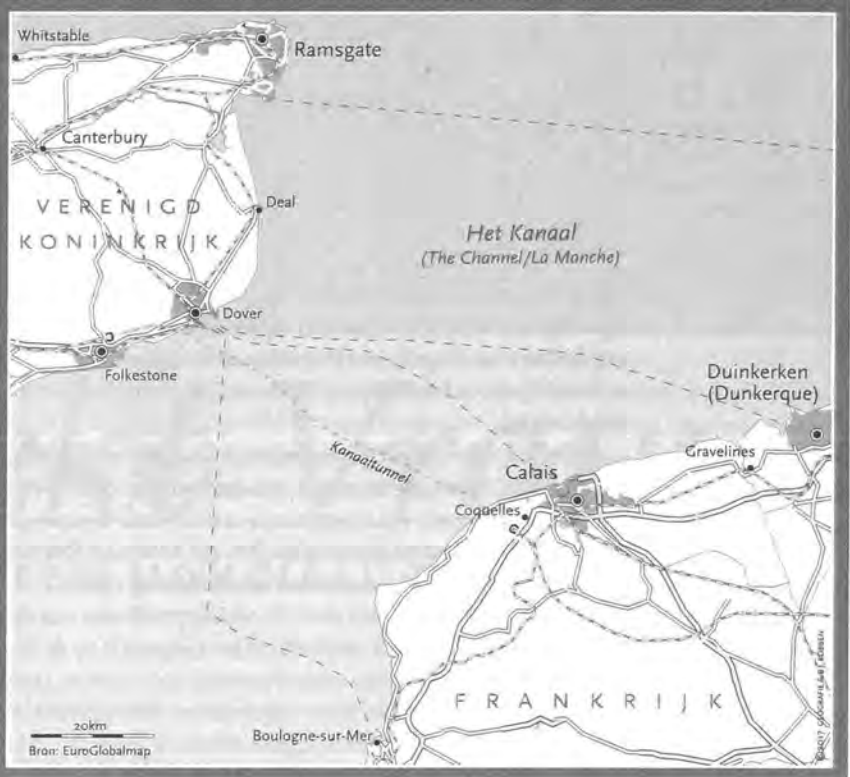
De taalsituatie in El Paso-Juárez is een lastiger onderwerp dan in de eerste serie: het gaat niet meer om twee kleine talen, maar om veel wereldtalen, het Engels en het Spaans (in hun Amerikaanse varianten). Zoals de namen van stad en rivier laten doorschemeren, het Spaans onderdeel van de Texaanse geschiedenis. Bovendien het de voertaal voor een groot deel van de lokale bevolking (als van de recente immigranten). Tegelijkertijd is Engels de taal van de machtigste groep, van de Amerikaanse overheid en van de economische mondialisering. Velen gebruiken elementen uit verschillende talen door elkaar (*code-mixing*).

Net als in *Bron/Broen* is het subtiele spel van taalkeuzes een belangrijke component van de relaties tussen Amerikaanse en Mexicaanse personages in *The Bridge*. Af en toe zijn Spaanse dialogen en van Engelse ondertiteling voorzien, omdat de uitdrukkingen bekend verondersteld zijn. De Mexicaanse politieman spreekt vloeiend Engels, maar zijn Amerikaanse collega geen Spaans.

De wijziging van brug naar tunnel lijkt groot, maar de Frans-Britse adaptatie blijft dicht bij het Scandinavische origineel dan de Amerikaanse

Figuur 3: Het Kanaal met de Channel Tunnel

(THE) TUNNEL

De waterscheiding tussen de twee landen in de derde serie, (*The Tunnel*), is breder, maar het Kanaal is bij de Straat van Dover (Nauw van Calais) vergelijkbaar met de Sont bij Kopenhagen. Engelsen en Fransen hebben een lange gemeenschappelijke maar conflictueuze geschiedenis, net als de Denen en Zweden. Calais was tot 1558 een Engelse haven. Net als de oever van de Sont markeerde het Kanaal het einde van de nazi-invasie. Het staat echter ook symbool voor het debacle van de Franse en Britse legers in 1940, waarbij Calais werd platgebombardeerd door de Duitsers.

De psychologische en technische hindernissen bij de bouw van de 'Eurotunnel' (officieel: The Channel Tunnel c.q. le tunnel sous la Manche) waren zo mogelijk groter dan bij de Øresunds-

Filmtoerisme

Succesvolle fictiewerken, boeken, films en zeker politieries, zijn een bron van toerisme voor de locaties waarin ze spelen. Lokale toeristische instellingen organiseren bezoeken van filmmusea, filmlocaties, wandelingen 'in de voetsporen van...' en meer. Zo kun je in Malmö én in Kopenhagen in de voetsporen van Saga Nórén de stad verkennen.

De lokale VVV's hadden in het begin wat moeite samen te werken om munt te slaan uit deze aandacht, omdat ze gewend waren als elkaars concurrenten te opereren. Het toeristenbureau Visit Sweden voert actrice Sofia Helin (die Saga Nórén speelt) op om toeristen te porren voor een bezoek. Zij is lyrisch over de brug als verbinding tussen de twee landen, maar haar 'favoriete adresjes' liggen toch uitsluitend aan 'haar' kant van de brug: in het Zweedse Skåne.

bron. Vele Britten zagen de aanleg als een bedreiging van hun nationale identiteit als eilanders. De spoortunnel ging open in 1994.

Hij is minder fotogeniek en speelt lang niet zo'n visuele rol als de brug in de oorspronkelijke serie. Het heen en weer reizen gaat ook lang niet zo soepel omdat auto's op de trein moeten. Naast deze verbinding tussen het Franse Coquelles en het Engelse Folkestone in Kent blijven de ferry's tussen Calais en Dover nog steeds van groot belang.

Door de fysieke afstand tussen (het dorp) Coquelles en Folkestone, c.q. Dover en Calais, en het gebrek aan economische dynamiek is er veel minder sprake van integratie als in de Zweeds-Deense en Amerikaans-Mexicaanse grensregio's. Ook zijn er minder forensen: de tunnel brengt vooral Londen en Parijs dichter bij elkaar.

De Frans-Britse serie stelt dezelfde sociale problemen aan de orde als het Scandinavisch origineel, zij het toegespitst op de 'lokale' setting en met iets meer aandacht voor de economische crisis.

In *(The) Tunnel* staan de Franse en de Britse rechercheur met hun typische hebbelikheden tegenover elkaar: de Française is kil en afstandelijk, de Brit is de Bourgondiër. Dat zal de Nederlandse kijker wellicht verbazen: hoort het niet omgekeerd? Maar als je weet welk stereotiepe beeld de Britten en Fransen van elkaar hebben, klopt het wel: de rationele Française die Descartes hoog houdt, en de pragmatische Brit met zijn onvoorspelbare gewoonterecht en een taal zonder systematische grammaticale regels. Vreemd is wel dat beiden een Duits klinkende achternaam hebben (Élise Wassermann en Karl Roebuck).

In *(The) Tunnel* ontmoeten twee wereldtalen elkaar, Frans en Engels, die minder verwant zijn dan de talenparen uit de andere twee series. De migratiestromen tussen de twee landen zijn omvangrijk (Franse studenten en creatieven in Londen, Britse gepensioneerden in de Corrèze en aan de Côte d'Azur), maar niet in de grensregio. Hoger opgeleide Britten hebben Frans geleerd op school, en andersom. Zowel economisch als cultureel is de afstand tussen de twee oevers groter dan in de oorspronkelijke serie, maar kleiner dan in de Amerikaans/Mexicaanse adaptatie.

OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN

De grenzen en grensregio's in de series verschillen sterk – een weinig verrassende conclusie voor geografen. Toch is het de makers wonderwel gelukt de plot grotendeels te handhaven én de *couleur locale* tot zijn recht te laten komen.

De brug over Øresund/Öresund kon symbool staan voor de verdwenen binnengrenzen van de Europese Unie. Dit geldt tot zekere hoogte ook voor de Eurotunnel, al is het Verenigd Koninkrijk nooit lid geworden van het Schengengebied en hebben de eilanders de controle aan de grens gehandhaafd. De BOTA over de Rio Grande/Bravo is daarentegen onderdeel van een van de best bewaakte grens ter wereld.

Ook taalkundig is de situatie erg verschillend. Het gebruik van *lingua receptiva* (mensen met een verschillende taalachtergrond praten elk in hun eigen taal maar kennen de andere taal goed genoeg om elkaar te begrijpen) is heel gangbaar in de communicatie tussen Denen en Zweden – met twee sterk aan elkaar verwante Scandinavische talen. Dat geldt in de grensregio's, maar ook in transnationale ontmoetingen tussen Scandinaviërs, en als *corporation language* in sommige Scandinavische bedrijven zoals luchtmaatschappij SAS.

Het gebruik van Spaans, Engels en *Spanglish* heeft een andere lading, vanwege de rol van het Spaans als culturele erfenis in het zuidwesten van de VS en als migrantentaal.

Engelsen en Fransen kennen elkaars taal als vreemde taal. Ook hier is *lingua receptiva* een werkbare strategie.

Misschien nog het belangrijkste onderscheid is dat de twee Europese series binationale coproducties zijn waarin teams uit verschillende taalgebieden en nationale tradities met elkaar een serie vervaardigden. De Amerikaanse serie is echter puur Amerikaans: hij gaat over de Amerikaanse zuidgrens die allerlei gevaren uit de rest van de wereld (illegale migranten, drugs enzovoorts) representeert. Dat het geen deels Mexicaanse productie is geworden, wijten sommigen aan het grote machtsverschil tussen beide kanten van de grens, anderen aan de corruptie in Mexico die een dergelijk samenwerkingsverband onmogelijk maakt, zeker als de makers maatschappelijke problemen zoals de vrouwenmoorden in Juárez en corruptie aan de orde willen stellen.

Tot slot valt op dat bij *The Bridge* niet het water maar juist de woestijn visueel het kenmerkende landschap tekent. Dat is in zeker zin een trouwe vertaling, want het beklemmende van een onherbergzame natuurlijke omgeving blijft zo overeind. •

De Europese series zijn binationale coproducties, de Amerikaanse adaptatie is puur nationaal: hij gaat over de eigen zuidgrens die allerlei gevaren uit de rest van de wereld representeert